

HRVATSKI JEZIK NA SLUŽBENIM MREŽNIM STRANICAMA BOSANSKOHERCEGOVAČKIH DRŽAVNIH INSTITUCIJA

Matijas Baković

Hrvatski je jezik jedan od triju službenih jezika Bosne i Hercegovine i kao takvom zajamčena su mu sva prava (kao uostalom i svim građanima u BiH) koja iz toga proizlaze. Tako bi se u praksi i svi službeni dokumenti trebali objavljivati i na hrvatskom jeziku, a službene internetske stranice državnih institucija BiH¹ trebale bi biti i na hrvatskom jeziku. No kako je zamisao jedno, a stvarnost nešto posve drugo, tako i ovdje vlada poprilično šarenilo.

Na većini promatranih i proučavanih internetskih stranica, odmah po ulasku, nudi se jezični izbornik² za daljnji pristup tim stranicama. Iznimka je bila stranica Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke koja ne nudi jezični izbornik, nego odmah prikazuje stranice na neimenovanom jeziku, ali je iz letimičnog pregleda očito da to nije hrvatski jezik. To je još čudnije kad se uzme u obzir da je riječ o Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, pa se postavlja pitanje komu je i za koga namijenjeno to i takvo ministarstvo. S druge strane, na stranicama na kojima postoji izbornik s hrvatskim jezikom moramo se zapitati kakav je taj jezik i uolikoj je mjeri blizak hrvatskomu jer je, pogledamo li detaljnije, jasno da to nije hrvatski standardni jezik kakav je normiran i kojim se služe i Hrvati u BiH.

Tijekom 20. stoljeća politika je uvijek igrala glavnu ulogu oko pokušaja normiranja jedinstvenoga jezika na bosanskohercegovačkom području. Pritom se taj jezik nastojao što više približiti srpskom jezičnom izričaju, potiskujući sve posebnosti bosanskohercegovačkih Hrvata i Muslimana. Takva se praksa nastavila osobito nakon Drugoga svjetskoga rata kad je hrvatski leksik progonjen do te mjere da se ni u većinski hrvatskim područjima u BiH nije smjelo govoriti izrazite hrvatske riječi zbog straha od „ustaškog“ jezika (Pandžić, 2001.: 147.), a kao službeni ustoličen je srpskohrvatski jezik.

Sedamdesetih godina 20. stoljeća sve češće se i glasnije govori o posebnom „bosanskohercegovačkom jezičkom izrazu“ koji je trebao postati službeni na području čitave SR BiH, neovisan i o hrvatskom i o srpskom jeziku. U stvarnosti je opet bilo riječi o posrblijanju jezika i o pokušaju stvaranja ijekavske inačice srpskoga jezika.

¹ Kao izvor poslužile su mi mrežne stranice Agencije za državnu službu BiH, Agencije za državnu službu Federacije BiH, Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete BiH, Parlamenta Federacije BiH, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.

² U ponudi su bosanski, srpski, hrvatski i engleski jezik. Na svim stranicama bošnjački je jezik imenovan bosanskim.

Krajem 1990. godine konačno se slama taj projekt i tri se naroda odlučuju za svoje nacionalne jezike: hrvatski, srpski i bošnjački (bosanski). Tako je smrću srpskohrvatskoga jezika na ostalim područjima SFRJ došlo i do smrti „bosansko-hercegovačkog jezičkog izraza“ u BiH.

Novouspostavljena BiH kao suverena država, zbog rata nije uspjela do kraja provesti punu ravnopravnost triju jezika, iako se početkom 90-ih godina 20. stoljeća činilo da će se sve poći naravnim putem, odnosno voljom njezinih naroda. Rat koji je uslijedio ostavio je duboke posljedice među ljudima, a upravo je jezik (uz oružje) postao glavni jamac nacionalne opstojnosti svih triju naroda u BiH.

Hrvati u BiH, kao nedjeljiv dio hrvatskoga naroda koji se stjecajem povijesno-političkih okolnosti uglavnom nalazio izvan institucijskih okvira hrvatske države, krajem 20. stoljeća prihvatili su kao svoj izričaj službeni jezik Republike Hrvatske. Iako je taj i takav hrvatski jezik u bitnoj mjeri zanemarivao jezičnu tradiciju i posebnost bosanskohercegovačkih Hrvata (koja je izravna posljedica prvo turske, a poslije i srpske dominacije nad BiH),³ oni su ga ubrzo prigrlili kao nešto prirodno (što on i jest!) svoje.

Nakon završetka rata i uspostavom bosanskohercegovačkih državnih institucija trebalo je, barem na papiru, voditi računa o svim trima jezicima, kao uostalom i o svim trima narodima u BiH. No, podjela BiH na srpski i bošnjačko-hrvatski dio dovela je do toga da je u srpskom dijelu službeni jezik u praksi bio jedino srpski (ijekavskog izgovora i zapisan ćirilicom), dok se u Federaciji BiH, zbog brojnosti bošnjačke populacije, nastojao nametnuti bošnjački jezik, osim u školama koje su se nalazile na većinski hrvatskom području.

Naglim razvojem internetske tehnologije, sve važnije bosanskohercegovačke državne institucije postale su dio „mreže svih mreža“ i svoj su sadržaj i djelovanje prilagodili tim novim uvjetima. Naravno, odmah se pojavila potreba da sadržaj mrežnih stranica bude na svim trima službenim jezicima. To je uvelo potrebu za lektorima, odnosno stručnjacima za sva tri jezika jer se sadržaj državnih zakona zbog razlike u nazivlju nije mogao jednostavno i jednoznačno preslikati iz jezika u jezik. No ostvaraj toga, barem kad je riječ o hrvatskome jeziku, nije bio ni dobar ni potpun.

Stranica Agencije za državnu službu BiH nudi izbornik za „bosanski“, srpski, hrvatski i engleski jezik. Treba istaknuti da je i ta „pretpristupna“ stranica na bošnjačkom jeziku. Kad se napokon pristupi stranicama na hrvatskom jeziku, dočekuju nas u izborniku sljedeći nazivi: *konkursi*, *newsletter*, *sitemap*, *login*, *helpdesk*, pa bi se u prvi mah moglo pomisliti da se zabunom otišlo na englesku inačicu istih

---

³ Iznimka su katoličke tiskovine u BiH za vrijeme SFRJ koje su uvijek vodile posebnu skrb o hrvatskom jeziku i izričaju.

stranica, ali tome nije tako. Pod izbornikom „O nama“ stranica donosi „Pravilnik o unutarnjoj organizaciji“ (drugdje u tekstu stoji „unutrašnjoj“), gdje je donesen čitav pravilnik, ali na bošnjačkom jeziku, pa nalazimo ovakve primjere: *član* (umjesto članak), *organizzazione jedinice*, *opšte i finansijske poslove*, *zvanični*, *inostranstvo*, *saopštenje*, *obezbjedivanje*, *računarski sistemi*, *tačni nazivi*, *uslovi*, *stepen...*

Nazivi za mjesece su *avgust*, *april*, *septembar*, *decembar*. Zanimljivo je da na dnu stranice stoji „Ažurirano Ponedjeljak, 07. Rujan 2009 11:12“, pa je očito da je to automatski postavljeno kad je stranica dobila „hrvatski“ predznak.

Pod „Sistematizacijom radnih mjesta“ nalazimo slične (iste!) riječi: *stepen*, *uslovi*, *računar*, *učestvuje*, *informazione*, *organizzazione* i dr. Stranica donosi i linkove na pojedine zakone (npr. „Zakon o državnoj službi u institucijama BiH“ – integralni tekst), naravno i tu na bošnjačkom jeziku iako bi taj zakon, kao uostalom i drugi zakoni u BiH, morao biti dostupan i na hrvatskom jeziku, a pogotovo kad se do njega dolazi preko tih istih stranica koje su navodno na hrvatskom jeziku.

Agencija za državnu službu Federacije BiH koja dijeli isto ime s prethodnom, ali ovdje ograničena na Federaciju BiH, i prije ulaska na same stranice nudi izbornik s jezicima (jezici su isti kao i u prvoj Agenciji) na kojima želite daljnji pregled, a nudi se i mogućnost da se „zapamte jezičke postavke“ pa je jasno i koji je jezik prvi ponuđen. Iako sa strane stoji mali kalendar na kojemu stoji naziv mjeseca „travanj“, odmah do njega nalazi se poziv na seminar gdje piše „april“. Ovo nije jedino mijesanje naziva mjeseci jer podstranica „O nama“ u istom tekstu donosi „septembar“ zajedno s „ožujkom“ i „siječnjom“. A da je takvo mijesanje pravilo, a ne iznimka, potvrđuje se i kad odaberete primjerice „Mjesečno izvješće“ gdje se nalaze poveznice s nazivima: Izvještaj/Izvješće, mart/svibanj (?), februar/veljača, maj/svibanj (ovaj put ispravan hrvatski naziv), ali imamo i samo *juni* 2009.

Kad otvorimo jedno izvješće, u ovom slučaju najnovije, za ožujak 2011. (iako piše mart/svibanj), u dokumentu nalazimo samo nazive *mart*, *odjeljenje*, *kanton*, *učesnici*, bez hrvatskih riječi i jezika.

U izborniku pod opcijom „O nama“ nalazi se podstranica „Organizaciona struktura“, a pod „Odnosi s javnošću“ imamo „Saopćenja“, „Media monitoring“ i „Experti“. Na naslovnici također stoji i dvaput napisano „aktualno“ i jednom „aktuelno“, dok u formularu „Ankete“ o radu Agencije stoji „newsletter“ i „uopšte“. Kakva je „Vizija“ Agencije najbolje dočaravaju njihove riječi da treba „Obezbijediti profesionalnu, depolitiziranu i efikasnu državnu službu sposobnu da pruži kvalitetne i pravovremene usluge građanima i institucijama FBiH“. Kako bi se ostvarila takva „vizija“, potrebna je i „Misija“ u kojoj prevladavaju daljnja „obezbjedivanja“ i „učesća“, a sve naravno na hrvatskim jezikom pisanim stranicama.

S druge strane, zanimljivo je da postoji podizbornik (unutar „Javnih natječaja/Ispita“) naziva „Pismohrana javnih natječaja“ umjesto i u RH sveprisutne „arhive“.

Odmah nakon odabira stranice na hrvatskom jeziku Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvaliteta BiH u oči upada u izborniku polje „Kvalitet“ (umjesto kvaliteta) u čijem sastavu nalazimo podstranice „Popis eksperata“ i „Obuke eksperata“, a pod „Novosti“ nalazimo podstranice „Aktuelnosti“, „Saopćenja za javnost“ i „Natječaj i tenderi“. Iako se i ovdje mogu u tekstovima pronaći oblici riječi kao što su *informisanja, finansira, zainteresovanim*, ipak se čini da je riječ o malo njegovanijem hrvatskom jeziku nego u dvama naprijed opisanim agencijama. No to je samo prvi dojam koji nažalost sve više blijedi što se duže zadržavamo na tim stranicama. Tako klikom na „Saopćenje Predsjednika“ (misli se na predsjednika ENQA),⁴ koje dolazi u prijevodu Agencije, nalazimo riječi poput *travanj, ožujak, listopad, privitak*, ali i *Bon, Hag, Brisel, prijem*. I dok je ostalo uglavnom korektno prevedeno, u oči bode sam naslov „Saopćenje“⁵ (koji se nikako ne može smatrati hrvatskom riječi). Nažalost, otvarajući i čitajući druge dokumente, jezik je sve manje hrvatski, primjerice,

(...) do kraja 2009. godine provedeni su značajni organizacioni, tehnički, kadrovski i drugi preduvjeti za funkcioniranje Agencije.

(...) Instituciona izgradnja biće usmjerena na poboljšanje organizacione i kadrovske strukture i ispunjenje potreba u tehničkim sredstvima za rad. U tom pravcu, izvršit će se analiza Pravilnika o unutarnjoj organizaciji i ukoliko se ukaže potrebnim i opravdanim, bit će predložene izmjene i dopune unutarnje organizacije Agencije i sistematizacije radnih mjesta.⁶

Vidljiva je velika neujednačenost u pisanju, kao da se pokušalo, metodom „copy/paste“, prebaciti tekst iz jednog jezika u drugi što je zasigurno bio lakši, ali ne i bolji način za stvaranje „hrvatske“ inačice.

Bošnjački je jezik otvarajući jezik internetskih stranica Parlamenta Federacije BiH, a u gornjem desnom kutu postavljen je izbornik sa svim jezicima. Odabirom hrvatskoga jezika, stranica nas automatski preusmjerava na „Kratku povijest“ Federacije BiH. Ovo je vrlo čudno (a isti je slučaj ako kliknemo na srpski jezik, odnosno tada idemo na „Istorijat“ pisan ćirilicom), jer se ponovnim klikom na „bosanski“ jezik vraćamo na ulaznu stranicu. No, kad smo već pristupili toj „Kratkoj povijesti“, još je čudnije da nas u izborniku „O Parlamentu“ dočekuje padajući podizbornik „Istorijat“. Netko je ovdje dobro pomiješao kruške i jabuke.

Odlaskom na stranice „Ustava F BiH“ napokon dolazimo i do službenih jezika (u ovom slučaju Federacije BiH), bosanskoga i hrvatskoga. Treba istaknuti da i u

---

⁴ European Association for Quality Assurance in Higher Education

⁵ U bošnjačkoj i srpskoj inačici stoji „Saopštenje“, *april, mart, oktobar, prilog*, a razlika je u pismu, tj. srpska inačica pisana je ćirilicom.

⁶ Program rada Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete za 2010. godinu.

hrvatskom prijevodu Ustava Federacije BiH stoji naziv bosanski jezik,⁷ iako je u županijama s hrvatskom većinom taj jezik imenovan bošnjačkim (Musa, 2007.: 124.).

Budući da je na tim stranicama uglavnom riječ o predočavanju originalnih zakonskih odredbi javnosti, može se reći da je ovdje hrvatski jezik najbolje zastupljen u odnosu na sve ostale stranice državnih institucija. Jedina je mana što je riječ o suhoparnim zakonskim tekstovima pa je i jezik takav – zakonski propisan. Ali dok je tako propisan, barem je riječ o hrvatskom jeziku. Čim se malo odmaknemo od zakona, npr. odabirom na rubriku „Info“, odmah nas dočekaju „Saopćenja“ ili već spomenuti „Istorijat“.

Stranice Federalnoga ministarstva obrazovanja i nauke su, s jezičnoga pogleda, najupitnije od svih pregledanih. Dakle, iako je barem po naslovu riječ o ministarstvu koje bi trebalo skrbiti za čitavu Federaciju, pogledom na njihove internetske stranice jasno je da to nikome nije namjera. Naime, to su od pregledanih stranica jedine koje ne nude izbornik s jezicima. Možda se to i ne čini velikim problemom (pogotovo za BiH), ali kad se vidi da je stranica pregledana više od 460 000 puta, jasno je da bi morala imati jezični izbornik, jer je nemoguće da su svi posjetitelji bili iste narodnosti. Stranicom prevladavaju riječi kao što su *aktuelnosti*, *saopćenja*, *saradnja*, *konkursi*, *finansije*, *nauka*, *podsticaj*..., koje nikako ne mogu „proći“ kao riječi hrvatskoga standardnoga jezika. Slično je i kada odemo na „Propise“ gdje nam se Zakon o visokom obrazovanju „servira“ samo na jednom jeziku. A jasno je da to nije hrvatski jezik.

Osim navedenih državnih institucija pogledat ćemo i službene stranice Ureda visokog predstavnika (OHR) u BiH. Iako izbornik nudi mogućnost biranja jezika, puna je funkcionalnost stranice sačuvana samo za bošnjački jezik. Znači, na hrvatskom jeziku ili na srpskom jeziku možemo po izbornicima slobodno „šetati“, ali kad želimo pristupiti sadržaju, to možemo izvesti samo za određene stranice, dok su ostale dostupne na engleskom ili bošnjačkom jeziku. To je čudno pogotovo jer se OHR, barem načelno, zalaže za ravnopravnost svih naroda u cijeloj BiH. Što se tiče hrvatskoga jezika na OHR-ovim stranicama, on je puno bolji i bliži hrvatskom standardu nego na svim drugim pregledanim stranicama. Naravno, i ovdje postoje manjkavosti, pa se odjeljak o visokom predstavniku Inzku i njegovu zamjeniku Mororu jednostavno ubacuje u hrvatski dio teksta, ali na bošnjačkom jeziku, pa imamo *slovenački jezik*, *januar*, *decembar*, *obuhvata*, *diplomacija*, nakon čega se nastavlja s hrvatskim tekstom kao da ništa nije ni bilo. Nadalje, ako odaberemo „Priopćenja za javnost“, dio tih priopćenja dostupan je ili na engleskom ili na bošnjačkom jeziku, ali ne i na hrvatskom. Slična stvar je s „Govorima“ i „Intervjuima“. Zanimljivo je da postoji izbornik naziva „Pismohran“(?!), gdje su arhivirani stariji tekstovi.

---

⁷ Kako je došlo do ovoga objašnjava Ivo Žanić u: Hrvati, Hrvatska i bosanskohercegovačko jezično pitanje, Gordogan, 2005., str. 82.

Iako dobar dio novijih tekstova još nije preveden na hrvatski jezik, može se reći da je s onima koji su prevedeni učinjen dobar posao. Po nazivlju jedino „smeta“ u izborniku „O OHR-u“ podizbornik nazvan „Organizacioni grafikon“.

Internet i informatička tehnologija idu naprijed velikim koracima, a zbog proširenosti i dostupnosti pristupa mrežnim stranicama iz bilo kojeg kutka svijeta, njihova je vrijednost nemjerljiva. Kako svaki čovjek može, bilo kada i bilo gdje, pristupiti određenom sadržaju koji se nudi na internetskim stranicama, tim je važnija uloga *kakav* je jezik ponuđen na takvim stranicama. Odatle proizlazi i velika odgovornost prema hrvatskom jeziku kakav bi trebao biti zastupljen na službenim stranicama državnih institucija u BiH. Čudno je da nitko od hrvatskih političara (jer to i jest politički problem) nikada nije postavio pitanje jezika kojim se služe državne institucije u kojima, na kraju krajeva, i sami rade.

Iz proučavanih mrežnih stranica posve je vidljivo da se hrvatski jezik nalazi samo u izbornicima kako bi se, očito je, zadovoljila službena norma, a da je malo tog jezika prisutno u sadržaju tih stranica. Čini se da je na djelu pokušaj stvaranja jednoga hibridnoga jezika, bošnjačko-hrvatskoga, koji se naravno, u duhu demokracije, slobodno može zvati hrvatskim, ali koji sa službenim i normiranim hrvatskim jezikom ima malo zajedničkih točaka. Možda bi točnija definicija takva jezika bila bosanski hrvatski, odnosno jezik bosanskohercegovačkih Hrvata, što u stvarnosti ne odgovara činjeničnom stanju na području BiH. Hrvati u BiH su jasno prihvatili jedinstveni i jednoznačni hrvatski jezik koji vrijedi za sve one koji se smatraju dijelom hrvatske kulture. To naravno ne znači da razgovorni jezik mora biti lišen svih onih karakteristika i posebnosti koje su se razvile iz suživota s drugim dvama narodima u BiH, ali kad je riječ o standardnom jeziku, njegov se oblik ne smije dovesti u pitanje. Ovdje se može postaviti i pitanje postoje li uopće lektori hrvatskoga jezika koji surađuju s administratorima navedenih stranica, odnosno obavlja li možda sve jedna osoba kao u slučaju „BCS“ jezika u Haagu.

Literatura

- Musa, Šimun, 2007., Hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini s obzirom na njegov zakonski i stvarni položaj u društvu, *Filologija*, 48., str. 115. – 134.
- Pandžić, Vlado, 2001., Hrvatski jezik, pismenost i književnost u bosanskohercegovačkom školstvu, Profil, Zagreb
- Žanić, Ivo, 2005., Hrvati, Hrvatska i bosanskohercegovačko jezično pitanje, *Gordogan*, III (XXII), 6(50), str. 69. – 88.
- <http://www.ads.gov.ba> pristupljeno (17. 4. 2011.)
- <http://www.adsfBiH.gov.ba> (17. 4. 2011.)
- <http://www.heg.gov.ba> (17. 4. 2011.)
- <http://www.parlamentfBiH.gov.ba> (17. 4. 2011.)
- <http://www.fmon.gov.ba> (17. 4. 2011.)
- <http://www.ohr.int> (25. 4. 2011.)

Sažetak

Matijas Baković, Zagreb

UDK 81'27:811.163.42, stručni rad

primljen 17. svibnja 2011., prihvaćen za tisak 21. listopada 2011.

Croatian Language on the Official Web Pages
of the State Institutions of Bosnia and Herzegovina

The paper discusses the status of the Croatian language on the official web pages of the state institutions of Bosnia and Herzegovina. Examples are used to show and prove that this „Croatian“ language deviates significantly from the common language norm of the Croatian language that the Croats in Bosnia and Herzegovina have adopted as their own.

PITANJA I ODGOVORI

ZAŠTO SU RESPEKTIVNO,
INSTANTNO I MANDATORNO
LAŽNI PRIJATELJI?

Lažni su prijatelji riječi iz različitih jezika koje se jednako ili slično pišu te slično zvuče, ali imaju različito značenje. Zbog toga što su slične, tj. izrazno podsjećaju jedna na drugu, nerijetko se griješi tako da se jedna prevodi drugom. Lažni prijatelji nastaju zbog toga što se strana riječ pogrješno prevodi izrazno najbližnjom domaćom riječju, a pritom se zaboravlja ili ne zna da njihova sličnost nije i jamstvo istoznačnosti. Lažni su prijatelji česti u poslovnome jeziku međunarodnih tvrtka u kojemu se velik dio reklamnih i marketinških, te materijala namijenjenih unutrašnjoj i vanjskoj komunikaciji, prevodi. Najčešće je engleska riječ značenjskoga opsega širega od sličnoizrazne hrvatske riječi, a hrvatskom se riječju prevodi kao da su im značenjski opsezi isti. Evo nekoliko primjera: *aktivacija* (lažni je prijatelj engleskoj riječi *activation* u znače-

nju 'promocijska akcija'), *mehanika* (lažni je prijatelj riječi *mechanics* u značenju 'pravila, postupak'), *situacija* (lažni je prijatelj riječi *situation* u značenju 'stanje'), *egzekucija* (lažni je prijatelj riječi *execution* u značenju 'izvedba, provedba'), *lokacija* (lažni je prijatelj riječi *location* u značenju 'organizacijska jedinica') itd. U navedenim značenjima riječi *aktivacija*, *mehanika*, *situacija*, *egzekucija* i *lokacija* ne treba upotrebljavati. Također, engleska se riječ *eventually* koja znači 'konačno, na kraju, napokon' nerijetko prevodi kao *eventualno*. Često se engleska riječ (riječ je o američkome engleskom) *billion* prevodi s *bilijun*. U engleskome je međutim riječ *billion* istovrijednica hrvatskoj riječi *milijarda*, a *trillion* hrvatskoj riječi bilijun.

Posebna vrsta lažnih prijatelja nastaje kad se za englesku riječ izmisli hrvatska, njoj izrazno slična riječ. Takva je vrsta lažnih prijatelja još drastičniji primjer nepoznavanja i engleskoga i hrvatskoga jezika. Komentirat ću ovdje tri takva primjera, riječi *respektivno*, *instantno* i *mandatorno*.